

Автор музики до гімну України похований у Польщі

Протягом усієї поїздки журналістів супроводжував Марек Цинкар, директор програм Фондації, і обласний підкарпатський консерватор пам'яток Маріуш Чуба. Три дні лив безпросвітний дощ, і за весь цей час поляки не тільки не відходили від нас ні на крок, але й були готові відповідати на будь-які запитання, навіть якщо вони стосувались не тільки Підкарпатського воєводства, а всієї Польщі взагалі. Треба віддати належне їхнім професіоналізму та ерудиції.

Всі пам'ятки архітектури внесені до реєстраційного списку, а загалом система їх охорони і реставрації розроблена ще у 1928 році.

Фінансування на реконструкцію і реставрацію пам'яток архітектури в Польщі здійснюється таким чином. Гроші дає держава. Приміром, минулого року у Польщі витратили на цю справу 150 мільйонів злотих

МАЙЖЕ ВІСІМДЕСЯТ РОКІВ ПОЛЯКИ РЕСТАВРУЮТЬ СВОЇ ПАМ'ЯТКИ

Вже вдруге кореспондента нашого видання запросила міжнародна фундація „Партнерство задля демократії” на журналістські майстерні, що відбувалися протягом чотирьох днів у Польщі. Метою нинішнього зібрання стало ознайомлення з польським досвідом у сфері охорони пам'яток архітектури. Майстерні проходили у Підкарпатському воєводстві (області).

виділяє саме воєводство. Скажімо, у минулому році Підкарпатська область витратила на ці роботи 12 мільйонів злотих (це 21,6 мільйона гривень). Пан Маріуш особисто відповідає за кожний об'єкт у своєму воєводстві. Минулого року їх реставрували 237.

Поляки кажуть, що бережуть всі пам'ятки архітектури, незалежно від їх походження. Скажімо, ми бачили українську церкву Святої Богородиці в селі Хотинець — за 12 км від кордону з Україною. І

конструкцію 500-літнього костелу. Саме стан утримання історико-мистецьких цінностей стане вирішальним при внесенні до реєстру ЮНЕСКО.

Поляки показували і дерев'яні храми, і муровані костели — або вже відреставровані, або ті, в яких проводять ремонтні роботи прямо зараз. Ми бачили, як фахівці розписують стіни, викладають підлогу та інше. Коли журналісти попросили Марека Цинкара показати об'єкт у поганому стані, він відповів, що це дуже важко зробити, бо таких майже не залишилося.

І музей, і ресторан, і готель. Заробляємо гроші, де тільки можна

Поляки не просто вкладають кошти в збереження своїх цінностей. Вони ці гроші намагаються повернути. Скажімо, в усіх релігійних спорудах, які б давності і цінності вони не були, проводяться служби. А замки чи палаци продають або віддають в оренду приватним особам на кілька років, і ті влаштовують у них розкішні ресторани, готелі. На території замків проводяться весілля, фестивалі та всілякі інші забавлянки, які можуть принести заробіток. Скажімо, в Красичинському замку в підземеллі є привиди. Щоб не дуже вас лякати, скажу, що вони не справжні. Привиди і страховиськами працюють люди. У відповідних костюмах, гримі, масках вони вискакують із

Найбільший в Європі орган в Лежайську

Вигляд Пшемишля із дзвіниці

(270 мільйонів гривень). За деякі особливо масштабні проекти Євросоюз повертає 75% затрачених коштів. Не відмовляється Євросоюз допомагати і меншим справам, але для цього має бути обов'язково складений бізнес-план витрат. І це: у відбудові чи то храму, чи церкви мають взяти участь місцеві жителі. І не обов'язково це матеріальні затрати, хоча їх теж приймають. На будівництві можна виконувати якісь роботи, виносити сміття наприклад. (До речі, поляки ніколи не шкодували грошей на храми. Вважають: якщо даси грошей на храм, на тому світі це тобі зарахується).

Крім цих трьох двох фінансових вкладників у реставраційні і реконструкційні роботи: держави, Євросоюзу і самих поляків (це можуть бути і місцеві жителі, і просто якісь спонсори зі сторони) кошти також

хоча в селі не живе жоден українець, церкву ремонтують постійно, і вигляд вона має чудовий. Свого часу в храмі в селі Млинові був священником Михайло Вербицький, автор музики до гімну України. На його могилі, тут — за храмом — квіти. Нещодавно її відвідав Президент України Віктор Ющенко. Багато дерев'яних храмів на території воєводства були спаленими, їх реконструювали, тобто відбудували наново.

У Польщі є 6 дерев'яних костелів, які внесені до списку Світової спадщини культури ЮНЕСКО. Один із них — Костел всіх святих — знаходиться в Підкарпатському воєводстві в селі Блізне. Там збереглися двері і завіса на них, найстаріші на Прикарпатті. Їм по 500 років. Інший — в Гачові — планують внести в цей список у 2013 році. Щоб це відбулося, поляки вже 7 років працюють над ре-

конструкції архітектури може проводити ремонтні роботи споруди тільки з дозволу держави. Якщо він робитиме це незаконно, його можуть посадити до в'язниці. Останній прецедент: порушнику дали 2 роки умовно і призначили штраф — 6 тисяч злотих. Придбати польську пам'ятку архітектури може і іноземець, але перед

якщо це звичайнісінька колона чи кахель біля ратуші, що стало образливо за свою країну, де стільки цінностей нікому не потрібні. Поляки надзвичайно наполегливі, всі храми відкриті щоденно, в будь-який час можна побачити людей, які тут моляться.

Чому не поважають наших контрабандистів?

На українській і польській митницях нашу журналістську делегацію пропускали без черги, так само вільно проходили і польські громадяни. Наші ж співвітчизники юрмилися на обох митницях у вражаючих уяву чергах. Таке враження, що так колись добивалися до мавзолею Леніна. Завбачивши нашу делегацію, вони стали кричати через сітку: чому їх не поважають ні польські прикордонники, ні наші. Журналістка з „Інтера” відповіла: „Бо самі себе не поважаєте”. Вона мала рацію, адже 90% українців, які пішки мандрують з країни в країну, — контрабандисти. Ми бачили, як у пішому переході вони примотували до голих литок скотчем пачки цигарок, запихали їх у якісь кишеньки в тфлях. За день контрабандисти більше як двічі кордон не перетнуть: часу не вистачить. У свій паспорт вони вкладають по 5 гривень, щоб прикордонники щільніше ставили печатки. Інакше сторінки в паспорті швидко заповнюються, і треба буде замовляти новий. А це все гроші. Найбільша сума, яку може заробити українець-контрабандист за день, таким чином становить 10 доларів. Ще десять років тому це була значна сума, зараз, щоб відновити втрачене здоров'я, і на ліки не вистачить.

Наталія ПАВЛЕНКО

Журналісти нашої делегації в одному з костелів

темних закутків, і, розмахуючи кістками чи сокирами, наганяють жах на туристів. Адреналін! Зала для весілля обладнана в рицарському стилі. На стінах — середньовічна зброя, мисливські трофеї. Власник палацу в Боратині придбав його, перед цим продавши величезну транспортну фірму і хімічестку. Кожний зал цього палацу незвично декорований: в одному висять копії відомих світових полотен, навіть „Мона Ліза” є, в іншому розміщені старовинні музичні інструменти тощо. Господар палацу збирається на його території розмістити ставки, влаштовувати виставку старих автомобілів. Загалом, туристів заманюють, як можуть. Цікавий факт: власник пам'ят-

цим представити план його розвитку тощо. Взагалі, перевірок щодо використання державних коштів (а держава обов'язково виділяє дотацію навіть приватним особам) щодо реставрації дуже багато. Наприклад, без дозволу не можна помяти вікна і двері. І коли журналісти допитувались, чи можна дати хабара, щоб отримати щось поза чергою, та як „відмиваються” гроші, поляки тільки плечима знизували. Вони не розуміли, про що йдеться.

У кожному місті і селі, де нас приймали, незалежно, чи то був бургомістр (мер) чи духовна особа, нас зустрічали привітно, гостинно. Розказували про кожну пам'ятку з такою гордістю, навіть

ЩО ВАРТО ПОДИВИТИСЬ В ПІДКАРПАТТІ

КОСТЕЛ ПРЕСВЯТОЇ ДІВИ МАРІЇ ОРДЕНУ БЕНЕДИКТІВ В ЛЕЖАЙСЬКУ. Тут розміщений найбільший в Європі орган. При костелі є монастир, який не закритий із 16 століття, тобто був при всіх владах. Оздоблення костелу неймовірно розкішне, як кажуть поляки: „Від Кракова до Львова немає пишнішої різьби по дереву”. Тут є ікона Матері Божої, до якої йдуть з усієї країни. Вона відповідає на всі прохання.

БАЗИЛІКА В ПШЕВОРСЬКУ. Це місто колись належало роду Гарновських. Гарновські відомі і в Україні, їм, скажімо належав маєток в Качанівці на Чернігівщині. У мурованому костелі є копія Гробу Господнього з Єрусалиму. Щоб не їздити в Ізраїль, бо далеко, звідти привезли камінь із справжнього гробу, і використали його, щоб зробити свій. Оздоблення базилики дуже дороге, на нього витрачено від 85 до 100 кг золота. Є тут і дві надгробних плити, датовані 15 ст. Під ними знайшли решти двох поховань когось із роду Гарновських. Збереглися і тканини тих часів. Це найстаріші зразки тканини у Європі.